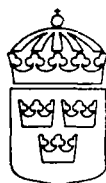

Utrikesutskottets betänkande

1988/89:UU11

Nordiskt samarbete

1988/89
UU11

Ärendet

I detta betänkande behandlas dels Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående dess verksamhet sedan rådets trettiofemte session t.o.m. trettiosjätte sessionen (redog. 1988/89:4), dels motionerna 1987/88:U537 och 1987/88:U538 om vissa aspekter av det nordiska samarbetet.

Berättelsen

Nordiska rådets trettiosjätte session ägde rum i det norska stortinget den 7–11 mars 1988. Till ny president för rådet valdes stortingsrepresentant Jan P. Syse för tiden fram till trettiosjunde sessionen.

På sessionens saklista fanns 10 ministerrådsförslag, 40 medlemsförslag och 31 frågor. 70 talare var anmälda i de två första dagarnas generaldebatt.

Generaldebatten präglades till stor del av en stark medvetenhet om de nya utmaningar som det nordiska samarbetet står inför i förhållande till den europeiska integrationen, när EG:s beslut om att skapa en inre marknad före utgången av år 1992 förverkligas. Regeringarna i de nordiska EFTA-länderna har tidigare enats om att använda EFTA som förhandlingsinstrument i förhållande till EG. Det rådde dock enighet om att det även i det nordiska samarbetet finns behov av att diskutera och samordna ståndpunkter på olika fackområden, särskilt sådana där resultatet av det nordiska samarbetet med fördel kan utnyttjas för att påverka utvecklingen inom EG. Områden som särskilt nämdes var miljö, arbetsmiljö, konsumentskydd och fri rörlighet för människor och kapital. Det uttrycktes i debatten krav på betydligt större resurser till det nordiska samarbetet för att Norden skall kunna uppträda mest möjligt samlat, för att de nordiska värderingarna och prioriteringarna skall kunna få den politiska tyngd de förtjänar och för att undvika att Norden blir en passiv åskådare till utvecklingen av EG:s inre marknad.

Den internationella kommitté som Nordiska rådet tillsatt och som har Karin Söder som ordförande bedömdes kunna få stor betydelse för hur det nordiska samarbetet skall finna sin plats i en alltmer internationaliserad värld och i det samarbete som växer fram i Europa. Som ett positivt bidrag nämdes även besöket av Nordiska rådets presidium våren 1988 hos EFTA, GATT och EG-kommissionen. Nordiska ministerrådet har genom sina ämbetsmannakommittéer låtit göra en första kartläggning av konsekvenser-

na för Nordens del av EG:s beslut om en inre marknad och en identifiering av de förslag rörande den inre marknaden som är av samnordiskt intresse. Nordens förhållande till EG och den framväxande inre marknaden var även utgångspunkten för den svenska delegationens initiativ till överläggningar den 26 maj 1988 med EFTA:s parlamentarikerkommittés svenska delegation.

Viss kritik framfördes av parlamentariker i rådet mot att arbetet med avveckling av handelshindren går långsamt och att frågan om koncernfackligt samarbete över gränserna inte kommit närmare en lösning.

Än mera kritik framfördes mot Nordiska ministerrådets låga ambitionsnivå på miljöområdet. Besvikelse uttalades över att ministerrådet inte kunde presentera ett enda initiativ på detta område där parlamentarikernas krav, i form av medlemsförslag och uttalanden, varit såväl många som vittomfattande. Samnordiska insatser på miljöområdet, både på nordisk hemmaplan och i det vidare internationella arbetet, värderas som en av de mest angelägna och akuta samarbetsfrågorna. Parlamentarikernas otålighet tog under sessionen sitt uttryck hos mittenpartierna i form av en hemställan till rådets presidium att hålla en extra session under hösten 1988 för att skynda på ministerrådets arbete.

Sedermera har Nordiska rådets presidium och Nordiska ministerrådet beslutat om en sådan extra session, vilken ägde rum i november 1988. Nordiska rådet har även beslutat att under hösten 1989 genomföra en internationell konferens om havsföröreningar med deltagare från 18 europeiska länders parlament.

Arbetet i *juridiska utskottet* har i första hand inriktats på det nordiska lagstiftningsprogrammet och möjligheterna till en modernisering av detta.

Flyktingfrågorna har liksom närmast föregående år i hög grad engagerat utskottet. Ett seminarium om flykting- och invandrapolitik i Norden anordnades i Saltsjöbaden i april 1987.

Arbetet i *kulturskottet* har under perioden dominerats av mediafrågor och uppföljning av den rådsrekommendation om en handlingsplan för utveckling av det nordiska kultursamarbetet som antogs år 1986. Utskottet har även haft kontakter med internationella organisationer, särskilt Europarådet och UNESCO. Under hösten 1988 kommer utskottet att arrangera ett seminarium om den europeiska dimensionen i det nordiska samarbetet när det gäller den högre utbildningen.

Miljövårdsfrågorna har upptagit en stor del av *social- och miljöutskottets* arbete under perioden. Frågan om ett nytt samarbetsprogram på miljövårdsområdet, om en ny handlingsplan för bekämpande av havs- och kustföroreningar i Norden och en handlingsplan mot luftföroreningar har behandlats.

Kommunikationsutskottets arbete har under perioden dominerats av frågor rörande trafiksäkerhet.

Ekonomiska utskottets arbete under perioden har framför allt inriktats på frågor rörande näringspolitik, bistånd och energipolitik. En viktig del i utskottets arbete har dessutom varit att följa upp den gällande ekonomiska handlingsplanen och planerna på den kommande ekonomiska handlingsplanen.

Budget- och kontrollutskottets arbete har till stor del präglats av diskussio-

ner om den nordiska budgeten för 1988 och 1989. Utskottets kontrollerande verksamhet har främst omfattat det nordiska skolsamarbete som bedrivs i ministerrådets regi.

1988/89:UU11

Budgeten för Nordiska ministerrådets verksamhet 1988 har fastställts till 569,5 miljoner danska kronor. Enligt gällande fördelningsnyckel fördelas kostnaderna enligt följande: Danmark 20,0%, Finland 20,3%, Island 0,9%, Norge 21,5% och Sverige 37,3%. Planeringsförutsättningarna för 1989 och 1990 utgår från en real tillväxt på 3% per år.

Motionerna

1987/88:U537 av Karin Söder m.fl. (c,m,fp,vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Nordiska ministerrådets handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden ges ökad tyngd,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att radiobolagen i allt större omfattning skall låta intervjuer och andra liknande inslag på ett grannlandsspråk gå ut i etern in extenso på respektive språk utan att tona ned dessa till förmån för översättning eller referat,

3. att riksdagen begär att regeringen skall verka för att TV-bolagen i Danmark, Norge och Sverige i försökssyfte inför egenspråkstextning sålunda att grannlandsprogram och intervjuer från dessa länder textas på danska, norska och svenska i stället för att översättas,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett effektivt rabattsystem på de internordiska flyglinjerna,

5. att riksdagen begär att regeringen på internationellt plan verkar för ändringar i tullnomenklaturen, så att olika kategorier av konst behandlas på lika grunder,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att tillsammans med övriga nordiska länder arbeta för en revidering av källskattesystemen vid olika typer av artistframträdanden,

7. att riksdagen hos regeringen begär en harmonisering av åldersgränsen för film i de nordiska länderna för att underlätta utväxling av främst barn- och ungdomsfilm mellan länderna,

8. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av Nordvisionstarifferna,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en harmonisering av principerna för förmedling av grannlandsprogram i kabelnät, sålunda att sådana program omfattas av den s.k. Must carry-principen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att i samarbete med övriga nordiska länder verka för en harmonisering av bestämmelserna om bussars axeltryck,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förenkling av administrationen av den nordiska utväxlingen av teatergästspel,

12. att riksdagen hos regeringen begär att en förteckning över utställningsarrangörer och utställningslokaler i de nordiska länderna utarbetas,

13. att riksdagen hos regeringen begär att en översyn av statuterna för kommittén för översättning av grannlandslitteratur kommer till stånd enligt de riktlinjer som anförts i motionen,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att nordisk film bör noteras särskilt i de offentliga stödordningarna för film samtidigt som de offentliga stödordningarna för import av utomnordisk kvalitetsfilm samordnas,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i övrigt anförts i motionen i syfte att göra Norden till en kulturell hemmamarknad.

1987/88:U538 av andre vice talman Karl Erik Eriksson (fp) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till inrättande av en "Nordisk ombudsman".

Utskottet

De nära kontakterna mellan de nordiska länderna är på många sätt något unikt i världen. På praktiskt taget alla samhällsområden i de fem länderna – offentliga såväl som privata – finns det också ett nordiskt samarbete. Detta samarbete har i de flesta fall växt fram långsamt och med små steg – mera sällan har det kommit till stånd genom storstilade politiska beslut. Vid ett par tillfällen har det dragits upp ambitiösa planer på ett långtgående samarbete, men de har av olika skäl inte förverkligats.

I berättelsen redovisas hur samarbetet fortskridit och vilka nya initiativ som tagits inom de sex utskottens och redaktionskommitténs arbetsfält. Utskottet vill särskilt fästa uppmärksamheten vid de överväganden som redovisas beträffande de nordiska ländernas möjligheter att uppträda gemensamt i kontakterna med de Europeiska gemenskaperna (EG). En grupp har under Karin Söders ordförandeskap under det gångna året utrett de nordiska ländernas roll i det internationella samarbetet. Detta arbete kan leda till inrättandet av ett permanent nordiskt utskott för internationella frågor.

Som framgår av berättelsen har det på flera områden utarbetats nordiska samarbetsprogram eller handlingsplaner. Sålunda finns det en ekonomisk handlingsplan, vars rekommendationer till vissa delar är förverkligade. En andra ekonomisk handlingsplan avseende tiden 1989–1992 har nyligen presenterats. En central del av den ekonomiska handlingsplanen är programmet för avveckling av handelshinder. Nordiska rådet har vidare antagit ett program för nordiskt biståndssamarbete.

I början av år 1988 framlade Nordiska ministerrådet ett förslag till handlingsplan för det kulturella samarbetet. Den antogs av Nordiska rådet vid dess session i Oslo i mars 1988. Handlingsplanen upptar följande huvudområden:

Internationaliseringen och det nordiska samarbetet. Ministerrådet uttalar bl. a. att man i strävandena att bygga ut kultursamarbetet i Norden bör vara öppen för utvecklingen i det övriga Europa. Nordiskt samarbete syftar inte till att isolera Norden, utan samarbetet skall bidra till att de enskilda länderna står starkare i samarbetet med länder utanför Norden.

Nordisk utbildningsgemenskap. Handlingsplanen innehåller förslag som syftar till att etablera en gemensam nordisk utbildningsmarknad. Dessutom föreslås ett nordiskt utbytesprogram som ger lärare och studenter möjlighet att studera i annat nordiskt land (NORDPLUS).

Norden som kulturell hemmamarknad. Målet skall nås genom att länderna förmås avskaffa juridiska, ekonomiska och tekniska hinder för ett fritt kultursamarbete.

Nordiska mediasamarbetet. Radio och TV-samarbetet föreslås få en mera framträdande roll i det nordiska kultursamarbetet. Vidare föreslås ökat Nordvisions-samarbete och ett fortsatt arbete kring frågan om en nordisk mediefond.

Språkförståelse i Norden. Ministerrådet önskar samordna handlingsprogrammet för förbättrad språkförståelse i Norden med kulturhandlingsplanen. Vidare föreslås stöd till utgivning av pedagogiskt material och utvecklingsarbete för att få bättre datatekniska och audiovisuella hjälpmedel i språkundervisningen.

Forskning. Huvudsyftet med forskningssamarbetet inom handlingsplanens ram är att bistå de nordiska länderna i deras strävan att säkra forskningens kvalitet, att bygga upp den vetenskapliga kompetensen, att göra de nordiska ländernas forskning känd internationellt och att tillföra den nordiska forskningen nya impulser. Olika åtgärder föreslås vidtas för att bygga ut kontakterna mellan forskarna och forskningsmiljöerna i Norden.

Decentralisering och nätverk. Ett viktigt led i handlingsplanen är utbyggnaden av nätverkssamarbetet mellan utbildnings- och forskningsinstitutioner. Samarbetet skall omfatta gemensamma utbildningsprogram, undervisningsmaterial, kurser, gemensamt utnyttjande av studieplatser, utbyte av studenter, lärare, forskare och annan personal samt tentamens- och examensgiltighet.

Ny struktur för det officiella samarbetet. Handlingsplanen innehåller förslag om en rationalisering och koncentration av samarbetsorgan och en större delegering av beslut från ministerrådet till de nya samarbetsorganen som föreslås främst på det allmänkulturella området.

Syftet med handlingsplanen är bl.a. att så långt det är möjligt göra Norden till en "kulturell hemmamarknad". Som ett led i detta arbete har Ministerrådet låtit göra en kartläggning av de förhållanden av juridisk, ekonomisk, praktisk eller annan karaktär som hindrar eller försvårar utvecklingen mot detta mål.

Motion U537 (c, m, fp, vpk) skall ses mot denna bakgrund. Motionärerna tar sin utgångspunkt i denna kartläggning och gör ett stort antal av dess förslag till sina. Det gemensamma ändamålet för motionens yrkanden är att medverka till att en del av de identifierade hindren för ett närmare kulturellt samarbete undanröjs eller minskas.

Utskottet ställer sig bakom det allmänna syftet med motionen. Det är självfall för angeläget att den svenska regeringen aktivt verkar för att rekommendationerna i handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete

omsätts i praktisk verklighet så snart som möjligt.

Motion U537 väcktes i januari 1988. Utskottet kan med tillfredsställelse konstatera att några av motionärernas yrkanden sedan dess tillgodosetts eller är på väg att tillgodosets.

Det gäller exempelvis yrkande 11 angående handläggningen av teatergästspel, yrkande 13 angående reglerna för översättning av grannlandslitteratur och yrkande 14 angående samordning av stödformerna för film. På dessa tre områden anvisar handlingsplanen åtgärder som bör kunna leda till de av motionärerna önskade förbättringarna.

Andra yrkanden är sedan länge föremål för överväganden, samtidigt som det måste konstateras att en ur nordisk synvinkel tillfredsställande lösning ännu inte gått att finna. Det gäller exempelvis frågan om Nordvisionstarifferna (yrkande 8) och de förslag som berör de självständiga TV-bolagens sändningar.

Vad gäller yrkande 5 om förändringar av tullnomenklaturen för konst har utskottet inhämtat att den svenska tulltaxelagen, till följd av Sveriges anslutning till en internationell konvention på området, så nyligen setts över att det för närvarande inte torde finnas förutsättningar för ytterligare förändringar. Vad gäller yrkande 6 om källskattesystemet vid artistframträdanden har utskottet erfarit att den kommitté (Fi 1985:04) som nu har till uppgift att studera frågor om beskattning av utländska artister i Sverige även kommer att belysa det problem motionärerna aktualiserar.

I fråga om lägre priser på nordiska flyglinjer (yrkande 4) vill utskottet hänvisa till Nordiska ministerrådets meddelande av den 30 november 1987 och Nordiska rådets kommunikationsutskotts därefter avgivna betänkande av den 12 februari 1988 varav framgår att ministerrådet inte finner skäl att försöka ändra strukturen på flygpriserna i Norden. Som skäl anför ministerrådet bl.a. att det redan finns ett antal rabattmöjligheter som även gäller de nordiska rutterna.

Även reglerna för busstrafiken i Norden (yrkande 10) är föremål för nordiska överväganden. Här berörs ett problem av vidare innebörd, nämligen frågan om nordisk samordning i relation till EG-samordning. Utskottet vill inte ta ställning i sakfrågan, men utgår från att en eventuell nordisk samordning görs på ett sådant sätt att den stärker den nordiska ståndpunkten vid harmonisering med EG:s kommande regler.

Utskottet anser sig sammanfattningsvis inte ha anledning att föreslå några närmare ställningstaganden till de i motionen framlagda yrkandena, särskilt som det ännu har förflutit ganska kort tid sedan handlingsplanen för kulturellt samarbete antogs. Utskottet gör emellertid den allmänna bedömningen att det är angeläget att regeringen gör vad som ankommer på den för att genomföra handlingsplanens rekommendationer. Det finns också anledning för riksdagen att fortsättningsvis följa utvecklingen.

Motion U537 torde därmed få anses besvarad.

I motion U538 föreslås att regeringen tar initiativ till inrättande av en nordisk ombudsman. Motionären lämnar exempel på ett antal hinder i det nordiska samarbetet, vilka särskilt drabbar gränsbor och dem som bor i ett

land och arbetar i ett annat. Det vore enligt motionären värdefullt om det fanns en samlad rådgivningsmyndighet – en nordisk ombudsman – som kunde ge upplysning om praktiska hinder och gå de medborgare till handa som har nackdel av dem.

Utskottet behandlade en liknande motion i förra årets betänkande UU 1987/88:16. Utskottet hänvisade då i sin behandling av motionen till sammanställningen Nordbors rättigheter i Norden, från vilken information av det slag motionären efterlyste kunde sökas. Vad i övrigt gällde rådgivning och upplysning avseende olika nordiska regler borde ansvaret enligt utskottets mening ligga hos redan existerande myndigheter i de olika länderna. Mot denna bakgrund avslög utskottet det då föreliggande yrkandet.

Utskottet gör en liknande bedömning nu. Behovet av rådgivning bör kunna tillgodoses genom befintliga kanaler och utan inrättande av en ny nordisk institution.

Motion U538 avstyrks med hänvisning härtill.

Utskottet föreslår vidare att berättelsen läggs till handlingarna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen lägger Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående sin verksamhet från den trettiofemte t.o.m. den trettio sjätte sessionen (redog. 1988/89:4) till handlingarna,
2. att riksdagen förklarar motion 1987/88:U537 besvarad med vad utskottet anfört,
3. att riksdagen avslår motion 1987/88:U538.

Stockholm den 8 december 1988

På utrikesutskottets vägnar

Pär Granstedt

Närvarande: Pär Granstedt (c), Evert Svensson (s), Sture Ericson (s), Maj Britt Theorin (s), Karl-Erik Svartberg (s), Axel Andersson (s), Inger Koch (m), Karl-Göran Biörsmark (fp), Bertil Måbrink (vpk), Viola Furubjelke (s), Kristina Svensson (s), Eva Björne (m), Sofia Karlsson (s), Bertil Persson (m), Marianne Samuelsson (mp), Sören Norrby (fp) och Siv Ramsell (c).

Nordisk ombudsman (mom. 3)

Pär Granstedt (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Marianne Samuelsson (mp), Sören Norrby (fp) och Siv Ramsell (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "med hänvisning härtill." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det vara av stort värde för den enskilde medborgaren om denne har möjlighet att vända sig till en samlad rådgivande myndighet, en informations- och serviceinrättning, som kan ge svar på den typ av frågor motionen ger exempel på. Detta behöver inte innebära att en särskild organisation byggs upp enbart för detta ändamål. Den aktuella rådgivningsfunktionen kan med fördel placeras i samband med de organ som redan i dag bedriver viss informationsverksamhet rörande nordiska frågor.

Härmed tillstyrker utskottet motion U538.

dels att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *nordisk ombudsman*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:U538 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Behandlingen av ärendet

Pär Granstedt (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Sören Norrby (fp) och Siv Ramsell (c) anför:

Motion U537 tar upp en rad för det nordiska samarbetet viktiga frågor som berör flera utskotts ansvarsområden. Det är beklagligt att det inte varit möjligt att ge motionens yrkanden den ingående sakbehandling som varit önskvärd. Vi utgår dock ifrån att riksdagen vid fler tillfällen får anledning att återkomma till de här aktuella frågorna.

2. EG-samordning

Marianne Samuelsson (mp) anför:

Beträffande utskottets skrivning angående motionskravet om nordisk samordning av regler för busstrafik instämmer jag givetvis i att det är angeläget att stärka den nordiska ståndpunkten i samband med EG-harmonisering. Samtidigt vill jag understryka att miljöpartiet de gröna motsätter sig den sorts handelspolitiskt motiverade harmonisering med EG som riksdagen beslutat om. Däremot har vi självfallet inget emot samordning av teknisk standard också med länder utanför Norden, om detta bidrar till bättre miljö och ökad säkerhet och kommer till stånd genom förhandlingar mellan jämställda parter.